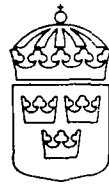

Konstitutionsutskottets yttrande

1988/89:KU2y

Skydd för företagshemligheter

1988/89
KU2y

Till lagutskottet

Lagutskottet har berett konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över *dels* proposition 1987/88:155 om skydd för företagshemligheter jämte de med anledning av propositionen väckta motionerna 1987/88:L10–14 samt 1988/89:L1, *dels* en inom lagutskottets kansli upprättad promemoria jämte det yttrande över promemorian som avgivits av lagrådet den 28 november 1988. I promemorian görs en genomgång av den i propositionen föreslagna lagstiftningen mot bakgrund av kritik som riktats mot propositionen i motionerna och i den allmänna debatten. Promemorian utmynnar i ett förslag till lag om skydd för företagshemligheter, som i vissa delar innebär ändring av regeringens förslag i propositionen.

Utskottets överväganden

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till att gälla frågan om den nu aktuella lagstiftningens förenlighet med den grundlagsfästa yttrande- och informationsfriheten (2 kap. 1 § regeringsformen) och med tryckfrihetsförordningens bestämmelser om s.k. meddelarfrihet och anskaffarfrihet (1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena tryckfrihetsförordningen).

Genom den föreslagna lagen förstärks skyddet för företagshemligheter bl.a. genom att straff- och skadeståndsansvar införs för s.k. företagsspioneri. Härtill anknyter det nya brottet olovlig befattning med företagshemlighet. Vidare föreslås regler om skadestånd vid arbetstagares missbruk av företagshemlighet som han fått del av i anställningen. Till en del ersätter sistnämnda regler de bestämmelser i ämnet som finns i den gällande lagen (1931:152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. Dessutom föreslås ett lagreglerat skadeståndsansvar för den som missbrukar en företagshemlighet som har anförtratts vederbörande i en affärsförbindelse.

En grundläggande begränsning av lagens tillämpningsområde är, såsom lagrådet påpekar, att lagen icke skyddar förfaranden som en företagare vill hålla hemliga men som är brottsliga eller som från samhällets synpunkt ter sig helt oacceptabla därför att de utgör ett allvarligt åsidosättande av lagstiftning som är avsedd att skydda t.ex. liv och hälsa (lagrådets yttrande den 28 november 1988 s. 7 f.). Denna rättsliga definition av begreppet företagshemlighet innebär att den föreslagna lagen i sådana fall inte ger något skydd mot att en företagares brottsliga eller samhällsfarliga verksamhet avslöjas. Konstitutionsutskottet, som instämmer i denna slutsats, vill tillägga att någon

form av skydd i dessa fall ej heller torde kunna införas genom avtal.

1988/89:KU2y

Lagen ingriper på olika sätt gentemot den som anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet. Av betydelse när det gäller förhållandet till de grundlagsskyddade rättigheter som inledningsvis nämnts – yttrandefriheten, meddelarfriheten och anskaffarfriheten – är emellertid den inskränkning av lagens tillämpningsområde som upptagits i 2 § i promemorieförslaget.

Genom bestämmelserna i andra stycket i nämnda lagrum – i den lydelse lagrådet föreslagit i sitt yttrande över lagutskottets promemoria – inskränks lagens tillämpningsområde så, att lagen ej gäller fall när "någon anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet hos en näringsidkare för att avslöja något som skäligen kan misstänkas utgöra brott, på vilket fängelse kan följa, eller som kan anses utgöra ett så allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse att intresset av att förhållandet bringas till allmän kännedom måste ges företräde framför näringsidkarens behov av skydd för företagshemligheten". Bestämmelserna täcker enligt lagrådet följande tre fall: a) I samband med avslöjande av brottsligt förfarande av visst kvalificerat slag – som i och för sig inte utgör företagshemlighet – röjs företagshemlighet. b) Företagshemlighet, som kan anses utgöra allvarligt missförhållande, röjs. c) I samband med avslöjande av förfarande som kan anses utgöra allvarligt missförhållande – vilket förfarande i och för sig inte utgör företagshemlighet – röjs företagshemlighet. För att bestämmelserna skall bli tillämpliga i sistnämnda båda fall fordras som nyss framgått dessutom att intresset av att det allvarliga missförhållandet avslöjas väger över intresset av att företagshemligheten bevaras.

Utskottet kan konstatera att genom den begränsning av lagens tillämpningsområde som följer av själva definitionen av begreppet företagshemlighet samt de nämnda bestämmelserna i 2 § tillgodoses olika yttrandefrihetsintressen. Det blir alltså möjligt både för anställda och för utomstående att fritt diskutera sådana förhållanden inom företagen som förekomsten av vissa brott och allvarliga missförhållanden. Sådana diskussioner skall kunna föras inför olika organ och inför allmänheten samt självfallet också i medierna. Detta följer av den konstruktion lagregleringen getts. För diskussion i press och andra medier av brott och allvarliga missförhållanden inom företagen skall alltså inte behöva åberopas stöd i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om meddelarfrihet o.d. Ej heller kan sådan diskussion hindras genom hänvisning till privata avtal o.d. (se lagutskottets promemoria s. 44).

De företagshemligheter som lagen kommer att skydda begränsas alltså till sådana som inte utgör eller står i samband med brott och som ej heller kan betecknas som allvarliga missförhållanden eller har att göra med sådana missförhållanden. Att sådana företagshemligheter undantas från den allmänna yttrande- och informationsfriheten måste enligt utskottet anses förenligt med de möjligheter att begränsa yttrandefriheten som anges i regeringsformen (RF 2:12–13).

Även när det gäller lagens sålunda begränsade tillämpningsområde kan det emellertid enligt utskottets mening finnas anledning att göra ytterligare begränsningar i skyddet, t.ex. genom att i förhållandet mellan enskilda – utanför myndighetsområdet – införa en motsvarighet till den meddelarfrihet som i fråga om uppgifter inom den offentliga sektorn i stor utsträckning finns

för sekretässbelagda uppgifter. Denna fråga ingår bland de spörsmål som kommer att behandlas av den kommitté (meddelarskyddskommittén, Ju 1988:03) som nyligen tillsatts för att utreda meddelarfrihet i förhållandet mellan enskilda (dir. 1988:57).

Som anförts i lagutskottets promemoria och i lagrådets yttrande utgör tryckfrihetsförordningen inte något hinder för enskilda att avtala om inskränkningar i yttrandefriheten med följd att en avtalad tystnadsplikt bryter meddelarskyddet. I likhet med vad som anförts i lagutskottets promemoria anser konstitutionsutskottet emellertid att rättsläget från tryckfrihetsrättslig synpunkt får anses vara mera ovisst, om arbetstagarens tystnadsplikt inte uppkommit genom ett uttryckligt avtal utan är en följd av den grundläggande principen om lojalitetsplikt i anställningsförhållanden. Sådana frågor får enligt utskottet i avvaktan på resultatet av kommitténs arbete lösas i rättstillämpningen.

Vad angår anskaffarfriheten vill utskottet erinra om att för närvarande är företagsspioneri straffritt, oavsett om gärningsmannen har publiceringssyfte eller inte. Om gärningsmannen begår annat brott i samband med spioneriet – t.ex. egenmäktigt förfarande för att komma över de uppgifter det gäller – döms han emellertid för detta.

Enligt det nu aktuella lagförslaget blir företagsspioneri straffbart. Om företagsspioneriet innefattar även annan brottslighet skall enligt vad som anförts i propositionen bara dömas för företagsspioneri. Om gärningsmannen emellertid har publiceringssyfte skall han, som lagrådet framhållit, till följd av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om anskaffarfrihet dömas enbart för det särskilda brottet. I det anförda exemplet skulle gärningsmannen alltså alltjämt endast dömas för egenmäktigt förfarande trots att företagsspioneri enligt förslaget kommer att utgöra ett allvarligt brott.

Mot bakgrund av de synpunkter utskottet särskilt har att företräda finner utskottet att skälen för att kunna ingripa mot brottet företagsspioneri oberoende av gärningsmannens eventuella publiceringssyfte inte väger så tungt att de motiverar en ändring av tryckfrihetsförordningen.

Utskottet vill slutligen – i anslutning till vad lagrådet anförde om att det genom vanlig lagstiftning inte över huvud taget är möjligt att förbjuda inhämtande av viss information för publicering (lagrådets yttrande den 28 november 1988 s. 5) – erinra om att frågan något diskuterades i lagrådsremissen i det lagstiftningsärende som ledde fram till proposition 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m. Med anledning av ett JO-beslut gällande ett särskilt angivet fall togs i lagrådsremissen (s. 161 f) upp frågan huruvida det var förenligt med anskaffarfriheten att ansvar i det aktuella fallet utdömdes enligt ett straffstadgande i vanlig lag som tog sikte inte enbart på det sätt på vilket en uppgift anskaffades utan också på att anskaffandet avsåg en viss typ av information. Departementschefen ansåg sig benägen att instämma i ett av JO uttalat tolkningsalternativ enligt vilket så var fallet. Departementschefens uttalande ingick bland de förslag i lagrådsremissen som inte fördes fram i propositionen och har följaktligen inte varit föremål för riksdagens bedömning.

Sammanfattningsvis vill utskottet uttala att lagförslaget – med de ändringar som föreslagits av lagrådet – inte kan anses strida mot de intressen som bär

upp den grundlagsfästa yttrande- och informationsfriheten. Att företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet, som åtkommit genom sådant spioneri, straffbeläggs innefattar inte något angrepp mot sådana intressen. Vad angår de anställdas möjligheter att påtala och till allmän diskussion föra ut iakttagelser vad gäller brott och andra allvarliga missförhållanden på arbetsplatsen kan lagförslaget enligt utskottets mening närmast ses som en förbättring i förhållande till nuläget. Som tidigare nämnts är frågan om meddelarfrihet på den enskilda sektorn för närvarande föremål för utredning. På grund av det anförda anser utskottet att det från de synpunkter utskottet har att beakta inte föreligger något hinder mot att redan nu genomföra den aktuella lagstiftningen. Utskottet avstyrker de yrkanden såvitt nu är i fråga som följdmotionerna innehåller.

Stockholm den 9 februari 1989

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönning (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Anita Modin (s), Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Bo Hammar (vpk), Ulla Pettersson (s) och Birger Andersson (c).

Avvikande mening

Birgit Friggebo (fp), Ylva Annerstedt (fp) och Bo Hammar (vpk) anser att utskottets överväganden bort ha följande lydelse:

En brist i propositionen är att den inte över huvud taget innehåller några resonemang om förslagets förenlighet med den grundlagsfästa yttrande- och informationsfriheten och med tryckfrihetsförordningens bestämmelser om s.k. meddelarfrihet. I samband med den belysning av dessa frågor som skett genom den kompletterande utredning som företagits inom lagutskottet och av lagrådet har den föreslagna lagens räckvidd i och för sig blivit något bättre preciserad. Utskottet anser emellertid trots detta att det fortfarande föreligger sådana oklarheter vad gäller lagens tillämpningsområde m.m. att riksdagen inte bör fatta beslut i frågan på det nu föreliggande utredningsmaterialet. Med hänsyn till det samband som föreligger med de frågor som utreds av meddelarskyddskommittén (Ju 1988:03) skulle ett beslut nu komma att föregripa resultatet av detta utredningsarbete. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet förslaget och föreslår följaktligen bifall till avslagsyrkandena i motionerna 1987/88:L11 yrkande 1, 1987/88:L12 yrkande 1, 1987/88:L14 yrkande 1 och 1988/89:L1 yrkande 1.

Anders Björck, Hans Nyhage och Elisabeth Fleetwood (alla m) anför följande:

Med anledning av vad utskottet på s. 3 anført om meddelarskyddskommitténs arbete vill vi erinra om att moderata samlingspartiet inte stod bakom riksdagens tillkännagivande till regeringen under våren 1988 om fortsatt utredning av frågan om meddelarskydd i förhållandet mellan enskilda (se reservation 16 i KU:s betänkande 1987/88:36).

